

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമാസമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ

॥ ചതുർവിംശഃ സർഗഃ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

ശ്രീ രംഗരാമാനുജ മഹാദേശികൻ

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

|| ചതുർവിംശഃ സർഗഃ ||

ശോകമഗ്നേന സുഗ്രീവേണ ശ്രീരാമം പ്രതി സ്വപ്രാണാനാം
പരിത്യാഗായാനുമതഃ പ്രാർഥനം താരയാ ശ്രീരാമം പ്രതി സ്വധായ
പ്രാർഥനാകരണം ശ്രീരാമേണ തസ്യഃ പ്രബോധനം ച

താമാശു വേഗേന ദുരാസദേന
ത്വഭിപ്ലൂതാം ശോകമഹാർണവേന |
പശ്യംസ്തുഭാ വാൽയനുജസ്തുരസ്വീ
ഭ്രാതുർവധേനാപ്രതിമേന തേപേ || 4.24.1 ||

സ ബാഷ്പപൂർണേന മുഖേന പശ്യൻ
ക്ഷണേന നിർവിണ്ണമനാ മനസ്വീ |
ജഗാമ രാമസ്യ ശനൈഃ സമീപം
ഭൃത്യൈർവ്യതഃ സമ്പരിദൂയമാനഃ || 4.24.2 ||

സ തം സമാസാദ്യ ഗൃഹീതചാപ -
മുദാത്തമാശീവിഷതുൽയബാണം |
യശസ്വിനം ലക്ഷണലക്ഷിതാംഗ -
മവസ്ഥിതം രാഘവമിത്യുവാച || 4.24.3 ||

യഥാ പ്രതിജ്ഞാതമിദം നരേന്ദ്ര
കൃതം ത്വയാ ദൃഷ്ടഫലം ച കർമ്മ |

മമാദ്യ ഭോഗേഷു നരേന്ദ്രസുനോ
മനോ നിവൃത്തം ഹതജീവിതേന ||4.24.4 ||

അസ്യാം മഹിഷ്യാം തു ഭൃശം രുദത്യാം
പുര്യേതിവിക്രാശതി ദുഃഖതപ്തേ |
ഹതേ നൃപേ സംശയിത്യേംഗദേ ച
ന രാമ രാജ്യേ രമതേ മനോ മേ ||4.24.5 ||

ക്രാധാദമർഷാദതിവിപ്രധർഷാദ്
ഭ്രാതൂർവധോ മ്യേനുമതഃ പുരസ്താത് |
ഹതേ ത്വിദാനീം ഹരിയുമപ്യേസ്മിൻ
സുതീക്ഷ്ണമിക്ഷ്യാകുവര പ്രതപ്തേ ||4.24.6 ||

ശ്രേയോദ്യ മന്യേ മമ ശൈലമുഖ്യേ
തസ്മിൻ ഹി വാസശ്ചിരമൃഷ്യമുകേ |
യഥാ തഥാ വർതയതഃ സ്വവൃത്തയാ
നേമം നിഹത്യ ത്രിദിവസ്യ ലാഭഃ ||4.24.7 ||

ന ത്യാ ജിഹ്വാംസാമി ചരേതി യൻമാ -
മയം മഹാത്മാ മതിമാനുവാച |
തസ്യൈവ തദ് രാമ വചോനൂരൂപ -
മിദം വചഃ കർമ ച മ്യേനൂരൂപം ||4.24.8 ||

ഭ്രാതാ കഥം നാമ മഹാഗുണസ്യ
ഭ്രാതൂർവധം രാമ വിരോചയേത |
രാജ്യസ്യ ദുഃഖസ്യ ച വീര സാരം
വിചിന്തയൻ കാമപുരസ്കൃത്യോപി ||4.24.9 ||

വധോ ഹി മേ മതോ നാസീത്
സ്വമാഹാത്മ്യവൃതിക്രമാത് |

മമാസീദ് ബുദ്ധിദൗരാത്യാത്
പ്രാണഹാരി വൃതിക്രമഃ || 4.24.10 ||

ദ്രുമശാഖാവദഗ്നോഹം
മുഹൂർതം പരിനിഷ്ഠനൻ |
സാന്ത്വയിത്യാ ത്വനേനോക്തോ
ന പുനഃ കർതുമർഹസി || 4.24.11 ||

ഭ്രാത്യത്വമാർയഭാവശ്ച
ധർമശ്ചാനേന രക്ഷിതഃ |
മയാ ക്രോധശ്ച കാമശ്ച
കപിത്വം ച പ്രദർശിതം || 4.24.12 ||

അചിന്തനീയം പരിവർജ്ജനീയ -
മനീഷ്ണനീയം സ്വനവേക്ഷണീയം |
പ്രാപ്തോസ്തി പാപ്ചാനമിദം വയസ്യ
ഭ്രാതൂർവധാത് ത്യാശ്രവധാദിവേന്ദ്രഃ || 4.24.13 ||

പാപ്ചാനമിന്ദ്രസ്യ മഹീ ജലം ച
വൃക്ഷാശ്ച കാമം ജഗുഹുഃ സ്ത്രിയശ്ച |
കോ നാമ പാപ്ചാനമിമം സഹേത
ശാഖാമൃഗസ്യ പ്രതിപത്തുമിച്ഛേത് || 4.24.14 ||

നാർഹാമി സമ്മാനമിമം പ്രജാനാം
ന യൗവരാജ്യം കുത ഏവ രാജ്യം |
അധർമയുക്തം കുലനാശയുക്ത -
മേവംവിധം രാഘവ കർമ കൃത്യാ || 4.24.15 ||

പാപസ്യ കർതാസ്തി വിഗർഹിതസ്യ
ക്ഷുദ്രസ്യ ലോകാപകൃതസ്യ ലോകേ |

ശോകോ മഹാൻ മാമഭിവർതത്യേയം
വൃഷ്ടേർയഥാ നിമ്നമിവാംബുവേഗഃ || 4.24.16 ||

സോദര്യഘാതാപരഗാത്രവാലഃ
സന്താപഹസ്താക്ഷിശിരോവിഷാണഃ |
ഏനോമയോ മാമഭിഹന്തി ഹസ്തീ
ദ്യുക്തോ നദീകൂലമിവ പ്രവൃദ്ധഃ || 4.24.17 ||

അഹോ ബതേദം നൃവരാവിഷഹ്യം
നിവർതതേ മേ ഹൃദി സാധുവൃത്തം |
അഗൗ വിവർണം പരിതപ്യമാനം
കിട്ടം യഥാ രഘവ ജാതരൂപം || 4.24.18 ||

മഹാബലാനാം ഹരിയുമപാനാ -
മിദം കൂലം രഘവ മന്നിമിത്തം |
അന്യാംഗദന്യാപി ച ശോകതാപാ -
ദർശസ്ഥിതപ്രാണമിതീവ മന്യേ || 4.24.19 ||

സുതഃ സുലഭ്യഃ സുജനഃ സുവശ്യഃ
കുതസ്തു പുത്രഃ സദ്യശോംഗദേന |
ന ചാപി വിദ്യേത സ വീര ദേശോ
യസ്മിൻ ദവേത് സോദരസന്നികർഷഃ || 4.24.20 ||

അദ്യാംഗദോ വീരവരോ ന ജീവേ -
ഇജീവേത മാതാ പരിപാലനാർഥം |
വിനാ തു പുത്രം പരിതാപദീനാ
സാ നൈവ ജീവേദിതി നിശ്ചിതം മേ || 4.24.21 ||

സോഹം പ്രവേക്ഷ്യാമ്യതിദീപ്തമഗ്നിം
ഭ്രാത്രോ ച പുത്രേണ ച സഖ്യമിച്ഛൻ |

ഇദേ വിചേഷ്യന്തി ഹരിപ്രവീരാഃ
സീതാം നിദേശേ പരിവർത്തമാനാഃ || 4.24.22 ||

കൃത്സ്മനം തു തേ സേത്യതി കാർയമേത -
ൻമയ്യപ്യതീതേ മനുജേന്ദ്രപുത്ര |
കുലസ്യ ഹന്താരമജീവനാർഹം
രാമാനുജാനീഹി കൃതാഗസം മാം || 4.24.23 ||

ഇത്യേവമാർതസ്യ രഘുപ്രവീരഃ
ശ്രുത്യാ വചോ വാലിജഘ്നയജസ്യ |
സഞ്ജാതബാഷ്പഃ പരവീരഹന്താ
രാമോ മുഹൂർതം വിമനാ ബഭൂവ || 4.24.24 ||

തസ്മിൻ ക്ഷണ്ണേദീക്ഷ്ണമവേക്ഷമാണഃ
ക്ഷിതിക്ഷമാവാൻ ഭൂവനസ്യ ഗോപ്താ |
രാമോ രുദന്തീം വ്യസനേ നിമഗ്നാം
സമുത്സുകഃ സോഽഥ ദദർശ താരാം || 4.24.25 ||

താം ചാരുനേത്രാം കപിസിംഹനാഥാം
പതിം സമാശ്ലിഷ്യ തദാ ശയാനാം |
ഉത്ഥാപയാമാസുരദീനസത്ത്യാം
മന്ത്രിപ്രധാനാഃ കപിരാജപതിം || 4.24.26 ||

സാ വിസ്തുരന്തീ പരിരഭ്യമാണാ
ഭർതൂഃ സമീപാദപനീയമാനാ |
ദദർശ രാമം ശരചാപപാണിം
സ്വതേജസാ സൂർയമിവ ജ്വലന്തം || 4.24.27 ||

സുസംവൃതം പാർഥിവലക്ഷണൈശ്ച
തം ചാരുനേത്രം മൃഗശാവനേത്രാ |

അദ്യുഷ്പൂർവം പുരുഷപ്രധാന -
മയം സ കാകുത്ഥ ഇതി പ്രജ്ഞേണ || 4.24.28 ||

തസ്യേന്ദ്രകൽപസ്യ ദുരാസദസ്യ
മഹാനുഭാവസ്യ സമീപമാർയാ |
ആർതാതിതൂർണം വ്യസനം പ്രപന്നാ
ജഗാമ താരാ പരിവിഹൃലന്തി || 4.24.29 ||

തം സാ സമാസാദ്യ വിശുദ്ധസത്ത്വം
ശോകേന സംഭ്രാന്തശരീരഭാവാ |
മനസ്വിനീ വാക്യമുവാച താരാ
രാമം രണോക്തർഷണലബ്ധലക്ഷ്യം || 4.24.30 ||

ത്വമപ്രമേയശ്ച ദുരാസദശ്ച
ജിതേന്ദ്രിയശ്ചോത്തമധർമകശ്ച |
അക്ഷീണകീർതിശ്ച വിചക്ഷണശ്ച
ക്ഷിതിക്ഷമാവാൻ ക്ഷതജോപമാക്ഷഃ || 4.24.31 ||

ത്വമാത്തബാണാസനബാണപാണി -
ർമഹാബലഃ സംഹനനോപപന്നഃ |
മനുഷ്യദേഹാദ്യുദയം വിഹായ
ദിവ്യേന ദേഹാദ്യുദയേന യുക്തഃ || 4.24.32 ||

യേനൈവ ബാണേന ഹതഃ പ്രിയോ മേ
തേനൈവ ബാണേന ഹി മാം ജഹീഹി |
ഹതാ ഗമിഷ്യാമി സമീപമസ്യ
ന മാം വിനാ വീര രമേത വാലീ || 4.24.33 ||

സ്വർഗ്ഗേപി പദ്മാമലപത്രനേത്ര
സമേത്യ സമ്പ്രേക്ഷ്യ ച മാമപശ്യൻ |

ന ഹ്യേഷ ഉച്ചാവചതാമൃധുധാ
വിചിത്രവേഷാപ്സരസോദ്ഭിഷ്യത് || 4.24.34 ||

സ്വർഗ്യേപി ശോകം ച വിവർണതാം ച
മയാ വിനാ പ്രാപ്യതി വീര വാലീ |
രമ്യേ നഗേന്ദ്രസ്യ തടാവകാശേ
വിദേഹകന്യാരഹിതോ യഥാ ത്വം || 4.24.35 ||

ത്വം വേത്ഥ താവദ് വനിതാവിഹീനഃ
പ്രാപ്നോതി ദുഃഖം പുരുഷഃ കുമാരഃ |
തത് ത്വം പ്രജാനഞ്ജഹി മാം ന വാലീ
ദുഃഖം മമാദർശനജം ഭജേത || 4.24.36 ||

യച്ചാപി മന്യേത ഭവാൻ മഹാത്മാ
സ്ത്രീഘാതദോഷസ്തു ഭവേന്ന മഹ്യം |
ആത്മേയമസ്യേതി ഹി മാം ജഹി ത്വം
ന സ്ത്രീവധഃ സ്യാൻമനുജേന്ദ്രപുത്ര || 4.24.37 ||

ശാസ്ത്രപ്രയോഗാദ് വിവിധാശ്ച വേദാ -
ദനന്യരുപാഃ പുരുഷസ്യ ദാരാഃ |
ദാരപ്രദാനാദ്ധി ന ദാനമന്യത്
പ്രദൃശ്യതേ ഇതാനവതാം ഹി ലോകേ || 4.24.38 ||

ത്വം ചാപി മാം തസ്യ മമ പ്രിയസ്യ
പ്രദാസ്യസേ ധർമ്മവേക്ഷ്യ വീര |
അനേന ദാനേന ന ലപ്യസേ ത്വ -
മധർമ്മയോഗം മമ വീര ഘാതാത് || 4.24.39 ||

ആർതമനാമാമപനീയമാനാ -
മേവംഗതാം നാർഹസി മാമഹന്തും |

അഹം ഹി മാതംഗവിലാസഗാമിനാ
 പ്ലവംഗമാനാമൃഷഭേണ ധീമതാ |
 വിനാ വരാർഹോത്തമഹേമമാലിനാ
 ചിരം ന ശക്ഷ്യാമി നരേന്ദ്ര ജീവിതും || 4.24.40 ||

ഇത്യേവമുക്തസ്തു വിദൂർമഹാത്മാ
 താരാം സമാശ്വാസ്യ ഹിതം ബഭാഷേ |
 മാ വീരഭാര്യേ വിമതിം കുരുഷ്യ
 ലോകോ ഹി സർവോ വിഹിതോ വിധാത്രാ || 4.24.41 ||

തം ചൈവ സർവം സുഖദുഃഖയോഗം
 ലോകോബ്രവീത് തേന കൃതം വിധാത്രാ |
 ത്രയോപി ലോകാ വിഹിതം വിധാനം
 നാതിക്രമന്തേ വശഗാ ഹി തസ്യ || 4.24.42 ||

പ്രീതിം പരാം പ്രാപ്സ്യസി താം തമൈവ
 പുത്രശ്ച തേ പ്രാപ്സ്യതി യൗവരാജ്യം |
 ധാത്രാ വിധാനം വിഹിതം തമൈവ
 ന ശൂരപത്യഃ പരിഭേവയന്തി || 4.24.43 ||

ആശ്വാസിതാ തേന മഹാത്മനാ തു
 പ്രഭാവയുക്തേന പരന്തപേന |
 സാ വീരപത്നീ ധ്വനതാ മുഖേന
 സുവേഷരൂപാ വിരരാമ താരാ || 4.24.44 ||

|| ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
 കിഷ്കിന്ധാകാണ്ഡേ ചതുർവിംശഃ സർഗഃ ||